GRČKA

giorgios sefferis

NOSTALGIJA I MEDITACIJA

Giorgios Seferis pripada novohelenskoj lozi modernih Orfeja i predstavlja u savremenoj grčkoj poeziji srećnu sintezu narodne tradicije (podržava upotrebu narodnog jezika-demotike u književnosti), antičkog istorijskog zaveštanja, vizantijske plemenitosti al fresco slikanja i jednostavne elipse modernog izraza. On pripada i jednoj galeriji pesničkih odličnika potpuno nepoznatih ili sasvim oskudno prezentovanih izvan užih nacionalnih okvira Grčke: veku i savežđu Kostisa Palamasa, Konstantina Kavafisa, Angelosa Sikelianosa, Nikosa Kazancakisa. Prvi od ovih pesnika krunisao je primenu grčkog narodnog jezika sa značajnim umetničkim rezultatom: istančanom lirikom rodoljublja na tragu jedne poetske formule lepote; drugi, učevni naslednik pozne Antike, rukovalac skladnog i mudro sadevenog starostavnog pesničkog jezika vizantijskih spisa, mitologije i istorije (za života nije objavio ni slovceta); treći, liričar slobodnog stiha, bezmalo religiozne poruke, začetnik moderne poezije „nove škole" u pesničkoj frazi neravnog ritma i strancu nerazgovetne zvučnosti, i četvrti: tvorac visoke retorike kojom dopevava Homerovu Odiseju, svi oni čine jednu značajnu povorku iščezlih.

Giorgios Seferis je Jonac, vršnjak našeg veka. Kao i njegov narod, preživeo je mnoge vetrometine, poznao tolike nesreće lične i opšte, stolovao izgnanikom. Magična stakienka detinjstva rano mu se rastočila pred očima. Zato je čitava njegova poezija sva od nostalgije i vokativna. Na sebe je uzeo obrazinu ambasadora u građanskom izgledu da bi na putu bolno uživao u sudbini i pod lažnim imenom mornara Stratisa (svog Odiseja). Od svih pokreta duha koje je upoznao u Parizu, slediće samo jedan: unutrašnje meditacije nad iščezlim. Stedljivost njegove umetnosti u rukovođenju sredstvima je kao ona u narodnih poslovica. Sadržaj i gradivo biće mu od drugog testa, drugih nebesa i drugačijih mitova no što su realizacije podsvesnog i nadstvarnog. Zamisao i plan, zatvorenost oblika koji dolaze od ostvarenja, prosvetljuju metaforičnom čistotom, prozirnošću i sažetošću. Tema mu je i večna kantika ljubavi. Službe i obaveze karijere, izgnanstva i odiseje su mu vazda za petama.

Grčko-turskim ratom uništena je ona himerična Vizantija koju će Seferis dozivati u jednostavnosti svog dubokog pesničkog govora, starog kao samo vreme, Sveto pismo i sredozemna civilizacija, neprolazno i ono što se obnavlja, kamen i izvori, spomenik i njegov živi dah, glavni su simboli pesničkih svezaka Seferisovih (STROFE, KLADENAC, MITSKI ŽIVOTOPIS, GIMNOPEDIJA, SVESKA SKICA, DNEVNIK SA PALUBE, DROZD, KIPAR, GDE MI JE SUDENO i dr.).

„Ta otsutnost koja voli sve ono čemu je prisustvovala, ta otvorenost puna vernosti, puna odjeka memorije koji pripadaju čistoj snazi, sigurnoj a ipak uzbudenoj plimom tajanstvenog spokojstva, tajanstvene podrške brizi, to čudno pomirenje čoveka posredstvom nepomirljivog srca . . .", čini se kao najverniji obris Seferisovog duhovnog profila koji je o pesniku dao Pikon.

Vreme ratno Seferis je proveo u Londonu i otuda njegova duhovna srodnost i prijateljstvo sa T. S. Eliotom, Darelom i Henri Milerom. Sada živi u Atini primajući dostojanstveno u svojoj biblioteci novinare i reportere, uzdržano im poveravajući svoje skromne ćudi i odsjaj melanholije koji se mogu čitati sa čela tog poetskog samotnika i putnika.

tvoja krv je ponekad zebla

Tvoja krv je ponekad zebla kao mesec
u noći neiscrpnoj širila je tvoja krv
svoja bela krila preko
crnih hridi, senki drveća i kuća
sa pričinom slabom detinjskog nam doba.

mi, koji se zaputismo u hodočašće

Mi, koji se zaputismo u hodočašće to
posmatrasmo slomljene statue,
zamišljeno, i rekoše nam: Ne umire se tako
[prosto
smrt poseduje neispitane pute
i svoju sopstvenu pravičnost;

dok uspravno, na nogama svojim, umiremo,
mrtvi su sa hridom zbratimljeni
izjednačeni u čvrstini i slabosti,
umakli kolu sudbe i vaskrsli,
smešeći se u čutanju što prene čudno.

argonauti

I duša,
nek pozna samu sebe
onda pogledom
u jednu dušu još,
stranca, neprijatelja, videsmo ga u ogledalu.

Dobri ljudi behu oni, drugovi; ne roptahu
od muke, niti od žeđi, ni od studeni;
držahu se malik dveću i talasima,
koji uzimaju vetar i kišu,
uzimaju noć i sunce,
i stalni ostaju u promeni.
Behu dobri ljudi, po vascele dane
znojiše se na veslu, oborenih očiju,
u ravnomernim predasima,
i njihova krv umrlja gipku put.
Pevušili su kadikad, oborenih očiju,
kad pusto ostrvo divlje smokve oplovismo,
put zapada, pored pasjeg rta
i laveža.

Nek pozna samu sebe, tako kažu,
tako je pogledala u jednu dušu ponovo, tako
[kažu,
i vesla su udarala po zlatu otvorenih mora
u suncu što tone.
Mnogi rt ostavismo za sobom, mnogo ostrvo,
[more
što drugome moru vodi, galebove i morske pse.
Ponekad lelekom oplakahu žene u bedi
izgubljenu decu svoju,
a druge su mahnitale i dozivale Aleksandra,
i slavu potonulu u dubini Azije.
Pristajasmo pored obala punih nočnog mirisa,
ptičjeg cvrkuta i pijuska vode, od kog na
[rukama osta
sećanje na veliko blaženstvo,
ali putovanja behu bez kraja.
Njihova duša je bivala s remenjem i petljama,
s otmenim licem pramca,
s brazdom vesla,
s vodom što odraz njihov razbi u param-parčad.
Drugovi su skončali, kako ih zadesi,
oborenih očiju. Vesla njihova
označiše mesto na žalu gde snivaju.
Niko se ne opominje njih. Pravičnost.

jer duga i tako duga povorka prođe

Jer duga i tako duga povorka prođe pred našim
očima,
da ništa više ne sagledaše, već ono što iza toga
[beše,
zaleđe sećanja ko bele arnjeve jedne noći,
[omeđene,
kad lica nam sirana iskrsavahu još otuđenija
[no tvoje,
promicala su i nestajala u nepomičnom lisju
[biberovog
stabla;

jer to sudbu svoju spoznasmo,
zalutali među razbijenim kamenjem, od tri il
[šest tisućleta,
zapirači u napuklom zdanju, što bi dom naš
[skoro bio,
daci poučeni u brojanju godina i herojskih dela;
pođe nam za rukom,

jer mi, u neguе bačeni u razbijeni,
u boju, kako kažu, s teškočama, lažnim,
zalutali, zaostali na putu, mnogih slepih pohoda
vojnih,
zagnjureni u kal i jezero maratonsko:
pođe l' nam za rukom uzorno umreti?

ovde se završavaju dela mora

Ovde se završavaju dela mora, dela ljubavi.
Ona, koja će tu, gde mi završismo, negdan
[živeti,
kad desi se da krv u sećanju njihovom potavni
[i poplavi,
nek se opomenu nas, nejakih duša pod
[asfodelama,
nek se carstvu mrtvih, glavama žrtava obrate:
mi, koji ništa ne posedovasmo, učićemo ih
[spokoju.

Prepev i beleška:
Slobodan MILETIĆ

KOLUMBIJA

KNJIŽEVNI POKRET NADAIZAM

Posle nekoliko godina u Kolumbiji su zapažena nova literarna strujanja poznata pod imenom nadaizma. Ime dolazi od reči „nada" koja na španskom znači „ništavilo, nepostojanje, ništa". Nadaisti veruju u ništavilo, preokupirani su njime i smatraju da je i nula već nešto što je vredno pažnje.

U nadaističkom manifestu XX vek je okarakterisao kao iracionalan. Čovečanstvo se baca iz jednog svetskog rata u drugi u potrazi za idejom koja će ujediniti i koja će nametnuti jednu univerzalnu viziju — ali uzalud, jer nije revolucija nego bitka za neku neshvatljivu suprematiju koja je potpuno nemoguća u ovakvoj tehnokratskoj civilizaciji. Naprotiv, rat je samo priznanje nemoći da se do univerzalnoga dođe. Uništavajući,uništavamo i sebe. Individua je sve definitivnije suprotstavljena samoj sebi pred pitanjima „šta bi trebalo činiti" i „šta činimo".

Pored toga, ovo je i okrutan vek saznavanja. Nekad misterioznu i plemenitu dušu danas mere i znaju joj se granice. Gagarin je novi Prometej, ali Zemlja nije više ništa osim „plavičaste kuglice u vihoru". Saznanje, kojim smo svakim danom bogatiji, nije samo stvar razuma, memorije i učenja nego je i ogroman emocionalni žrvanj. Nepoznato i tajanstveno koje je duhu uvek davalo malo prostora da se razmahne u viziji i želji, a ličnosti da se iskaže — to danas više ne postoji. Svet postaje, u procesu čog brzog saznavanja, okamenjen u svojoj konačnosti, iz njega se više ne može pobeći u nepoznato niti otkriti novo.

Zato nadaisti prihvataju stvarnost onakvu kakva ona jeste. Ništa ne počinje, ništa se ne završava. Sve je u sadašnjosti, sve postoji u odlučnom času otkrovenja. Pa čak ako i ne postoji, postoji u neograničenim mogućnostima Ničega. Zato je to najbolji od svih mogućih svetova, i jedini mogući. Bog je, stvarajući ga, trijumfovao nad ništaviłom ali je pretrpeo poraz pred Bićem. To je ujedinilo njegovu svemoć i njegovu nemoć i to je tragična krivica ove civilizacije. Danas treba pokušati nemoguće: treba biće uključiti u egzistenciju a to je zadatak poezije, pesnik je primoran ili da prevazide apsurd ili da poludi.

Poezija je večna u pronalaženju novih likova stvari, večna utoliko što neprestano umire da bi živela. Ona je efemerna kao bol, kao sreća, ali vitalna i uvek nova. Nova lepota nije osuđena da bude lepa i ne zazire od toga da bude nelepa. Ona nije za platonske duše i uravnotežene umove. Ta se lepota više približava konfuziji nego redu, bolesti nego zdraviju, ludosti nego pameti. Ali u toj poeziji nema nostalgije za boljim svetom niti sna o drugom svetu: rođena pod nebom bola, brutalnosti i agonije, njena reč je i danas poslednja reč i ona ostaje ono što je i bila uvek, život i sloboda, i tome treba osigurati opstanak među protivrečnosti ma koje razdiru ovo stoleće.

Ovde je ukratko interpretiran jedan programski tekst vode nadaista Gonzala Aranga koji je objavljen u januarskom broju časopisa „Coadernos".

Među latinoameričkim književnostima kolumbijska se već više od sto godina odlikuje bogatstvom svojih tokova. Pesnici kao što su Rafael Pombo, Julio Flores, José Asunoción Silva, Guillermo Valencia i drugi u najvećoj meri su značajni među svima onima koji su pisali na španskom jeziku. Kolumbijska proza je započeta pod uticajem španskog kostumbrizma (slike lokalnih naravi: spoj romantike seoskog života i naturalističkog pripovedanja) da bi kasnije razvila istorijski i realistički roman. U XX veku gotovo se isključivo posvetila socijalnoj problematici a u poslednjih petnaestak godina može se označiti kao neorealistička. Treba još spomenuti da su književnici ove zemlje već tradicionalno i političari, da su uvek bili i socijalno angažovani i da je književnost ovde neposrednije delovala nego što je to obično slučaj.

Pojava nadaizma zbog toga ne može da iznenadi: u Kolumbiji je sasvim razumljivo ako literarni pokret neposredno proistekne iz socijalnih strujanja — a nadaizam jeste nezadovoljstvo najmlađe pesničke generacije stvarnošću pred kojom se našla.

U prvi mah čini se da u nadaističkom programu nema ničeg novog. O vremenima koja proživljava naša civilizacija isto se tako govorilo još posle prvog svetskog rata; poziv na neodložnu akciju i akciju po svaku cenu poznat nam je iz Sartrovih tekstova pisanih oko 1946. godine; pledoaje lepote koja se ne dopada još je mnogo starija. Ali, u kontekstu strujanja u kolumbijskoj književnosti takav program dobija jedno novo značenje. Ono se sastoji u tome što su nadaisti imali dovoljno smelosti da sugeriraju osećanje nedavnog poraza, da predstavu o Ničemu postave kao preduslov da se nešto sagradi i da zrelo izaberu tabulu rasu po kojoj će pisati. Jer oni su, iako su asimilovali mnogi avangardni i avangardistički pokušaj ovog stoleća, odbacili sve sumnjive teorije koje pružaju „intergrainu" sliku čoveka i vremena, odrekli su se svake apriorne teze koja je već unapred osuđena na neuspeh, ne žele da iskoriste nikakvu konjunkturu pomodnog zastranjivanja. Oni pozivaju na odgovornost, nadizam je jedan trenutak duboke koncentracije i poverenja u ovo sadašnje vreme u kojem živimo.

U jednoj moralističkoj (u povoljnom smislu te reči) književnosti kakva je kolumbijska, u jednoj književnosti koja je uvek bila toliko vezana za život i stvarnost da se to pretvorilo već u njeno ograničenje, nadizam predstavlja značajno osveženje i spiritus koji uliva nove sokove. Nadaizam zato nije kolumbijska varijanta „bitnika" ili „mladih gnevnih ljudi" nego produženje jedne vitalne tradicije. Pobuna nadaista je samo utoliko pobuna što ju je izrekla mladost. „A ta mladost — kaže Hector Rojas Herazo — na svojim plećima zna da ponese teret koji joj je nametnut i zato njena patetika nije jeftina".

Ovde, radi ilustracije, donosimo jednu pesmu Marija Rivera koja je karakteristična za nadaiste.

Duško VRTUNSKI

MARIO RIVERO

reč prijatelju koji se zove bog

1962
nekog dana
ljudi su bacili u orbitu
drugu kapsulu
Astronaut reče da je zemlja
plavičasta kuglica u vihoru
i da Tebe nije ni unutra ni spolja
Dan se rađa
Stronctijum 90 udišemo
na svetlosti je
pada po nogarima cvetnim prahom
Dan se rađa
Sunce tvoje sunce se isteže
u mekim jezicima po zemlji
gori koža vode i ljubavnika
i isparenje razvrata se širi
Dan se rađa
Ne umara se čovek zato što postoji
mada izlazi da je kravata vezana
mada dobovanje prstiju podseća
na mitraljez
mada smrt pada da bi nahranila zemlju
Najzad prijatelj Bog
je 1962
u svim almanasima
i neznani narodi bitišu obuzeti groznicom
gradimo kuće i bombardere
kojima su ispod raširenih krila
nepoznati gradovi
Nemam više šta da ti kažem
Sam sam kao neki pridošlica
Toliko puta me pogrešno shvate
da bih nekog raznežio
I mada Ti nisi ni unutra ni spolja
molim te svojim kukuruznim zubima
da niko ne ode u leto.